

מסכת פסחים פרק א'.

משנה א'

- "אור לארבעה עשר – ליל ארבעה עשר [הלילה שקודם לארבעה עשר]. ואמר בלשון "אור" שיהוא לשון טוב, כדרך שקורין לעיוור "סגי נהור".
- "בודקין את החמץ – לאור הנר"
- "כל מקום שאין – כל מקום שאין מכניסין בו חמץ, אין צריך בדיקה"
- "זלמה אמרו שתי – שזאלת המשנה, אם כן, מדוע למדנו בהמשך המשנה, דצריך לבדוק שתי שורות במרתף, הלא מרתף הוא מקום שאין מכניסים בו חמץ?"
- "מקום שמכניסין בו – מתרצת המשנה, שמדובר כאן במרתף של יין, שהדרך להכניס בו חמץ, דכשנגמר היין באמצע הסעודה, נכנס השמש זפיתו בידו להביא יין, ופעמים שזכח שם פיתו.
- "בית שמאי אומרים – דרך אוצרי היין שמסדרין חביות של יין שורות שורות מקרקעית המרתף ועד התקרה, וסוברים ב"ש דמה שחייבו חכמים לבדוק "שתי שורות" הוא "על פני כל המרתף" דהיינו כל החביות שביצד הפתח מקרקעית המרתף עד התקרה (וזזהו נקרא "פני" דרואה פני הפתח) וכן צריך לבדוק את כל החביות שרואות את הקורה (וזזהו נקרא "פני" שרואה פני התקרה) והטעם דכל המקומות ללו יש חשש שהניח את פיתו, אבל בפנים לא שייך להניח את החמץ, והוי מקום שאין מכניסין בו חמץ, ואין צריך בדיקה.

– "ובית הלל אומרים – שתי שורות החיצונות שהן העליונות"

בית הלל סוברים דשתי שורות שחייבו לבדוק, היינו השורה העליונה שרואה את התקרה, והיא חיצונה שרואה את פני הפתח, וכן את השורה שמתחתיה, וכל השורות הפנימיות, וכן את השורות שמתחתיהן אף שהן חיצונות, לא חייבו בדיקה, כיון שמוריד את היין מהשורות העליונות, יש חשש שהניח שם פיתו, ונקרא מקום שמכניסין בו חמץ, אבל בשאר החביות לא חוששים שהניח שם פיתו, והוי מקום שאין מכניסין בו חמץ.

משנה ב' – "אין חוששין שמא גררה חולדה מבית לבית וממקום לבית וממקום למקום"

כשאוחז באמצע הבדיקה אין חוששין שמא גררה חולדה (הוא חולד נקבה שמשמונה שרצים) חמץ מבית אחר לביתו, או ממקום אחד בביתו שעדיין לא בדק, למקום אחר בביתו שכבר בדק.

– "דאם כן מחצר לחצר, ומעיר לעיר, אין לדבר סוף"

דאם חוששים לשמא גררה חולדה, אם כן אף שגמר לבדוק ביתו, וכן כל בתי החצר גמרו לבדוק, נחשוש שמא גרה חולדה מחצר אחרת שעדיין לא גמרו לבדוק לחצרו שגמרו לבדוק, או שמא גררה מעיר שלא גמרו לבדוק לעיר שגמרו לבדוק, דאין לדבר סוף (ומה שנקטה המשנה "מחצר לחצר ומעיר ועיר" ולא נקטה דבאותו בית עיצמו אין לדבר סוף, דלאחר שגמר לבדוק חדר אחד, והלך לבדוק חדר אחר נחשוש שמא בינתיים גררה חולדה לחדר הבדוק, דלבית אחד יש סוף, שיכולים כמה אנשים לבדוק בבת אחת את כל הבית, או להעמיד שומר בחדר שבדק, אבל אם נאמר שחוששים, איכ אין סוף, דנחשוש מעיר לעיר, ושם אין את התקנה הנ"ל – תפא"י).

משנה ג' – "רבי יהודה אומר – בודקין אור ארבעה עשר, ובארבעה עשר שחרית, ובשעת הביעור, שחזא שעה שישית, אבל לאחר זמו הביעור שזב לא יבדוק, דחוששים שמא ימצא בבדיקה חמץ ויאכלנו, ויש בזה איסור דאורייתא, אבל בשעת הביעור יכול לבדוק, אף שאסור לאכול אז חמץ, זהו רק מדרבנן, התירו לבדוק."

- "וחכמים אומרים לא
בדק אור ארבעה
עשר, יבדוק ברבעה
עשר, לא בדק
בארבעה עשר,
יבדוק בתוך המועד,
לא בדק בתוך המועד
יבדוק לאחר המועד"
- "ומה שמש"יר"
– "יניחנו בצנעא כדי
שלא יהא צריך
בדיקה אחריו"
- "רבי מאיר אומר
אוכלין כל חמש,
ושורפין בתחילת
שש"
- "ורבי היודה אומר
אוכלין כל ארבע,
ותולין כל חמש,
ושורפין בתחילת
שש"
- חכמים סוברים דאם לא בדק בליל י"ד, יבדוק בי"ד כל היום, ואם לא
בדק בי"ד יבדוק בחול המועד (=בתוך המועד) ואם לא בדק בתוך"מ,
יבדוק לאחר פסח (לאחר המועד), דחמץ שעבר עליו הפסח אסור
בהנאה, וחוששים שמא ימצא חמץ ויאכלנו, דחכמים סוברים דאין
חשש שמא ימצא חמץ תוך כדי בדיקה ויאכלנו, דאדרבה, כיון
שמטרת הבדיקה הוא לשרוף את החמץ שימצא, יזכור לא לאוכלו,
(ויש מפרשים לא בדק בליל י"ד יבדוק בי"ד שחרית, לא בדק
בשחרית, יבדוק בשעת הביעור, (=בתוך המועד מועד מלשון זמן) לא
בדק בשעת הביעור יבדוק בי"ד אחר הצהריים (=לאחר המועד) אבל
בפסח עצמו ולאחר הפסח גם לחכמים לא יבדוק, דאף לפי חכמים
חוששים שמא ימצא חמץ תוך כדי בדיקה ויאכלנו, וחכמים חולקים
רק על י"דלאחר זמן הביעור, דאף שיש איסור דאורייתא על אכילת
חמץ, מ"מ אין בזה כרת, ולא גזרו, אבל בפסח, דיש כרת על אכילתו,
גזרו שמא ימצא חמץ ויאכלנו.
- והחמץ שמשאיר לאחר בדיקת חמץ, בשביל לאכול למחרת בבוקר.
- כדי שאם יראה חולדה גוררת חמץ, לא יבדוק שוב (התנא משמיע לנו
עצה טובה להצניע היטב את החמץ, דאף שלא חוששים לחולדה, אבל
במקרה שיראה בעיניו חולדה, יצטרך לבדוק שוב).
- מן התורה מותר לאכול חמץ עד סוף שעה שישית (דכתיב "לא תזבח
על חמץ דם זבחי" דפירושו שאסור לשחוט את הקרבן פסח ויש לו
חמץ בביתו, וכיון שזמן שחיטת הפסח מה"ת הוא מתחילת שעה
שביעית, דאז מתחיל בין הערביים, א"כ אף איסור חמץ מתחיל באותו
זמן), וסובר ר' מאיר דכל שעה חמישית מותר לאכול חמץ, ורק
בשעה שישית גזרו לשרוף, דאדם טועה בשעה אחת.
- ר' יהודה סובר דביום המעונן אדם טועה בשתי שעות, ולכן סובר
דמותר לאכול רק עד סוף שעה רביעית, ובשעה חמישית אסור
באכילה, ומותר בהנאה להאכיל לבהמתו, וזהו "תולין כל חמש" דלא
אוכלין ולא שורפין, כדבר התלוי שאינו לא בשמים ולא בארץ, ושורפין
בתחילת שש.

משנה

ד'

משנה

ה'

- ר' יהודה מביא ראיה לשיטתו, דישגם שלשה זמנים.
- "זעוד אמר רבי יהודה"
- "שתי חלות של תודה פסולות"
- עם הקרבן תודה מביאים ארבעים לחמים, שלושים מצה, ועשרה חמץ, ולכן אין מביאים קרבן תודה בפסח, וכן אין מביאים בי"ד ניסן, דממעט זמן אכילתו, וגורם להביא קדשים לבית הפסול, ומשום כך בי"ג ניסן היו שם הרבה קרבנות תודה, דכל מי שנתחייב תודה, וזמנו האחרון הוא פסח מביאו בי"ג, וקרבן תודה אף שהוא קדשים קלים נאכל ליום ולילה, ומתוך שהלחמי תודה מרובות, היו נפסלות בלינה בבוקרו של י"ד.
- "זמנחות על גג האיציטבא"
- כל זמן שמונחות על גג, זהו סימן שמותר עדיין באכילה.
- "ניטלה אחת תולין, לא אוכלין ולא שורפין"
- בחר הבית היו ספסלים לישב עליהם, ומעליהם גג מפני הגשמים, ועל גג זה היו מניחים שתי חלות של חמץ מהלחמי תודה שנפסלו בלינה לסימן (ולכן לקחו מהחמץ דהסימן היה לענין אכילת חמץ).
- "ניטלה אחת מהגג, זהו סימן שאסור באכילה, אבל עדיין אין צריך שריפה, דמותר בהנאה."
- "ניטלו שתי החלות מהגג, זהו שיצריך להתחיל לשרוף, אי"כ רואים שבביהמ"ק היו שלשה זמנים, אוכלין, תולין, שורפין."
- "גמליאל הוא שיטה שלישית דמחלק בין חולין לתרומה, דלענין חולין סובר כר' יהודה, דאוכלין רק עד סוף שעה רביעית, אבל בחמישית חולין גזירה משום יום המעונן, אבל לענין תרומה סובר כר' מאיר דאוכלין כל חמש, כיון שאסור להפסיד קדשים בידיים כל זמן שיכול לאוכלם, לא גזרו משום יום המעונן, אבל בתחילת שש שורפין אף תרומה, דבשעה אחת הרבה טועים."
- "רבן גמליאל אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש, ושורפין בתחילת שש"

הקדמה

- (1) **אבי אבות הטומאה: מת, אב הטומאה: א** טמא מת – אדם הנוגע במת. (ב) שרץ – משמונה שרצים לאחר מותו. (ג) שכבת זרע – טומאה היוצאת מגופו. **ראשון לטומאה:** הנוגע באב הטומאה, ונקרא גם "זולד". **שני לטומאה:** הנוגע בראשון לטומאה ונקרא גם "זולד" דזולד". בתרומה יש גם של ישי לטומאה, בקדשים יש גם רביעי לטומאה, באפר חטאת יש גם חמישי לטומאה.
- (2) כל דבר שבכוחו לטמא אחרים נקרא "טמא" וכל שאינו מטמא אחרים רק הוא עימנו טמא, נקרא בשם "פסול".
- (3) "טבול יום" היינו אדם שנטמא, וטבל ביום נעשה טהור, אך יש לו דין שני לטומאה עד שקיעת החמה (=הערב שמש), דטמא תרומה וקדשים, ואף דכל משקין שנגע בטומאה יש גזירה דרבנן שנעשה ראשון, משקין שנגע בטבול יום לא נעשה ראשון.
- (4) כלי מתכת הנוגע במת, אינו יורד דרגה ויש לו דין אבי אבות הטומאה, וכן בנגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה.
- (5) מן התורה אין אוכל מטמא אוכל, ורבנן גזרו שיחא אוכל מטמא אוכל.

ר' חנינא היה סגן לכהן גדול והוא אומר עדות שרעה בביהמ"ק.

משנה – "רבי חנינא סגן

י הכהנים אומר"

כל השנים של הכהנים לא מנעו את עימם מלשרוף.

– "מימיהם של כהנים

לא נמנעו מלשרוף "

בשר קדשים שנטמא בשני לטומאה, ונעשה שלישי לטומאה וטעון שריפה (אף שכתוב "זולד" הכוונה לזולד דזולד, דאם נאמר שהכוונה לזולד, א"כ נעשה הבשר שני לטומאה, ואין כאן הוספה על הטומאה).

– "את הבשר שנטמא

בזולד הטומאה"

היו שזרפין את הבשר שנעשה שלישי עם בשר שנטמא באב הטומאה ונעשה הבשר ראשון.

– "עם הבשר שנטמא

באב הטומאה"

אף שבשעה שזרפין יחד נוגעים הבשר אחד בשני, ונעשה הבשר השלישי שני, וזרי מוסיף לו טומאה, אעפ"כ לא נמנעו מלשרוף יחד, כיון ששניהם עומדים לשריפה, לא חששו אם נטמא יותר, דלא

– "אף על פי שמוסיפין

טומאה על טומאתו"

נצטוינו לשמור בשר קודש, ולהזהר מלטמאן אף כשהוא טהור, ולא בטמא שעומד לשריפה.

ר' עקיבא הוסיף להעיד יותר מרבי חנינא, דבכל השנים של הכהנים לא מנעו עיצמם אפילו משלישי לשני.

– "הוסיף רבי עקיבא
ואמר מימיהם של
כהנים לא נמנעו"

שהיו מדליקין שמן של תרומה שנטמא בטבול יום שהוא שני ונעשה השמן שלישי לטומאה (ולחכי קאמר לשון "נפסל" דמיירי בשמן של תרומה, דאינו מטמא אחרים, ולחכי נקט "טבול יום" דבסתם שני נעשה המשקין ראשון, ורק בטבול יום נעשה שלישי).

– "מלהדליק את השמן
שנפסל בטבול יום"

הכניסו את השמן הטמא (הטעון שריפה, ומותר להדליקו, דמותר בהנאה) לתוך כוסית (=גר) של מתכת שנטמא מאב הטומאה, ונעשה הגר אב הטומאה, דמתכת אינו יורד בדרגה.

– "בגר שנטמא בטמא
מת"

אף שהשמן שהוא שלישי נוגע באב ונעשה ראשון לטומאה, והוסיפו לו שני דרגות בטומאה, אעפ"כ לא נמנעו מלהדליק, כיון שעומד לשריפה אין איסור לטמאותו.

– "אף על פי שמוסיפין
טומאה על טומאתו"

המשנה הניחה הנחה דהעדוה של ר' חנינא מיירי אף שהשני לטומאה היה משקין, מדסתם דבריו ולא חילק בין אוכל למשקין, וסובר ר' מאיר דאף שמשקין מקבלים טומאה מן התורה, מ"מ אין מטמאין אחרים מדאורייתא רק מדרבנן, לזה אמר ר' מאיר דמדבריהם יוצא דהבשר שהוא שלישי לטומאה ונטמא ממשקין, מן התורה הוא טהור וטמא רק מדרבנן, ואעפ"כ מותר לשרפו עם בשר שטמא מדאורייתא, משום שעומד לשריפה, ומזה לומד ר' מאיר דין.

– "אמר רבי מאיר
מדבריהם למדנו"

משנה

ז

אדם שיש לו תרומה טהורה של חמץ, מותר לו לשרפו בשעה שישית (=בפסח) יחד עם תרומה טמאה, דכיון שטעון שריפה מותר לטמאותו, דבזה לא נאמר משמרת תרומתי, ואף שמן התורה בשעה שישית עדיין מותר לאכול תרומת חמץ, ואין טעון שריפה, אעפ"כ מותר לטמאותו, כיון שמדרבנן עומד לשריפה, וכמו בבשר שנטמא במשקין, שטעון שריפה רק מדרבנן, דמותר לטמאותו.

– "ששורפין תרומה
טהורה עם הטמאה
בפסח"

ר' יוסי אומר לר' מאיר שני הדינים אינם שווים, דכאן מדובר בתרומה טהורה, ור' חנינא מדבר בתרומה טמאה, דר' יוסי סובר דמשקין

– "אמר לו רבי יוסי"

- מטמאין מן התורה אם כן הוא טמא מן התורה, ואין ללמוד ממנו לתרומה טהורה מן התורה.
- במסכת תרומה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע בתרומת חמץ שהיא ספק טומאה, האם מותר לשורפה יחד עם תרומה טמאה, שניהם מזדים שתרומה טהורה אינה נשרפת עם הטמאה, אלא זו תשרף לעצמה וזו תשרף לעצמה.
- על מה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע לשרוף תרומה תלויה (ספק טהור ספק טמא) ועל הטמאה.
- דר' אליעזר סובר שדין "משמרת תרומתי" נאמרה אף על התלויה, ולכן צריך לשורפה בפני עצמה, שלא תטמא בזדאי מהטמאה.
- ר' יהושע סובר דבתלויה לא נאמר דין "משמרת תרומתי" ממילא מותר לשורפה עם הטמאה.
- אינה היא המדה"
 "זמזדים רבי אליעזר –
 זרבי יהושע ששורפין
 זו לעצמה וזו
 לעצמה"
 "על מה נחלקו על –
 התלויה ועל הטמאה"
 "שרבי אליעזר אומר –
 תשרף זו לעצמה וזו
 לעצמה"
 "זרבי יהושע אומר –
 שתיחן כאחת"